

5. Ладыко И.Ю. Концепция процессного управления: состояние, развитие и проблемы / И.Ю. Ладыко // Экономика. Менеджмент. Підприємництво: зб. наук. пр., вип. № 21 (II). – Луганськ: Видавництво СНУ ім. В. Даля, 2009. – С. 126–130.

6. Мазилкина Е.И. Основы управления конкурентоспособностью. Учебное пособие / Е.И. Мазилкина, Г.Г. Паничкина. – М.: Омега-Л, 2009. – 328 с.

7. Тупкало В.Н. Процессный подход к управлению: от декларации стандарта ISO 9001:2000 к методологическим основам теории процессного управления / В.Н. Тупкало // Системи управління навігації та зв'язку. – 2007. – Вип. 4. – С. 114–118.

8. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации Учебник / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Эксмо, 2005. – 544 с.

УДК 336.144.2 + 336.226.001.76

Я. В. ЛИТВИНЕНКО

Національна академія статистики, обліку та аудиту

Т. Є. ЛИТВИНЕНКО

Київський національний торговельно-економічний університет

ПЛАНУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

У статті розглядаються питання розробки плану податкових платежів на підприємстві, особливостей здійснення цього процесу в сучасних умовах кризової економіки в Україні. Визначаються основні напрямки удосконалення цього процесу з метою задоволення потреб підприємства в фінансових ресурсах, джерела їх збільшення.

The article considers the issues of development of the plan of tax payments at the enterprise, the features of this process in current conditions of crisis economy in Ukraine. The basic directions of improvement of this process in order to meet the demands of the enterprise in financial resources, sources of their increase.

Постанова проблеми. Планування за своєю суттю являє собою невід'ємну частину загального податкового менеджменту підприємства та умову подальшого ефективного його розвитку. Але як показують проведенні дослідження в сучасних умовах в більшості підприємств таке планування не здійснюється, взагалі не розробляється податкова політика та податкова стратегія підприємства. Це приводить до зменшення ефективності діяльності підприємства, дефіциту його фінансових ресурсів через зростання витрат та інше. Особливо гостро ця проблема стоїть в період фінансової кризи, коли з'являється дефіцит усіх видів ресурсів, в тому числі і фінансових. Підвищення податкового тягаря приводить до того, що у підприємства, з метою виживання в цих складних умовах, з'являється спокуса ухилення від сплати податкових платежів або зменшення бази оподаткування. Це приводить до порушень податкового законодавства з боку підприємств і в подальшому зайвих витрат фінансових ресурсів. З іншого боку це приводить до витрат державного бюджету, недоотримання доходів і відповідно зменшення тих ресурсів, які могли б бути використанні на соціальні заходи та виконання інших функцій держави. В зв'язку з цим в сучасних умовах розвитку економіки проблема планування взагалі і податкових платежів в тому числі стає дуже актуальною.

Будь-яка діяльність підприємства починається з розробки його стратегії загальної економічної діяльності, визначення напрямків розвитку та планування різних економічних показників. Важливішою частиною загальної економічної політики будь-якого підприємства є його фінансова політика і як її складова частина – податкова політика. Вона також є головною складовою частиною бізнес плану підприємства, який дозволяє визначити кінцеві результати діяльності за визначений період.

Аналіз останніх досліджень. Питаннями податкового менеджменту та його складової, плануванням податкових платежів, займаються багато вчених як в Україні так і в інших державах. Серед українських вчених та фахівців до них відносяться Вітлінський В.В., Вовчак О.Д., Кеменяш І.Г., Грантуров В.М., Кізіма А.Я., Крисоватий А.І, Мельник П.В., Рева Т.М., Тимченко О.М., Ясенкова І.Б. Серед іноземних фахівців цими проблемами займаються Караваєва І.В., Мельник Д.Ю., Сомоев Р.Г., Уткіна Т.Ф. та інші. В роботах цих вчених розглядаються окремі проблеми методології та методів планування податкових платежів, податкових ризиків, визначаються напрямки їх удосконалення. Але не достатньо уваги приділяється особливостям планування на різних рівнях управління, різних підходів при проведенні цього процесу і, в першу чергу, плануванню податкових платежів на рівні підприємства.

Метою статті є визначення ролі, значення та завдання планування податкових платежів на рівні підприємства, необхідність його проведення, застосування різних методів та дотримання принципу оптимізації податкових платежів при плануванні.

Викладання основного матеріалу. Метою діяльності підприємства в умовах розвитку ринкових відносин є збільшення добробуту його власників за рахунок збільшення прибутку. Останній визначається як різниця між валовими доходами та валовими витратами і амортизаційними відрахуваннями. Найвагомим елементом при цьому є

валові витрати, в яких найбільшу питому вагу займають податкові платежі. Тому їх планування на майбутній період має важливе значення.

В цілому сплата податкових платежів для підприємства носить обов'язковий характер, тобто їх повинні сплачувати всі суб'єкти податкового процесу в строки, які визначаються діючим законодавством та у відповідному розмірі. Але сплата податкових платежів для підприємства має свої особливості. Не зважаючи на обов'язковість сплати податкових платежів, підприємство має можливість самостійно визначати свою податкову політику. В умовах ринкової економіки підприємство являє собою суб'єкт господарювання і самостійно розробляє свою економічну стратегію, напрямки діяльності, виробничу та інші програми, обсяги діяльності, ціну, кінцеві результати та інше. Виходячи з своєї виробничої програми воно розраховує економічну стратегію, основна частина в якій належить фінансовій стратегії. Невід'ємною складовою частиною фінансової стратегії є податкова політика підприємства. Вона залежить від виробничої стратегії підприємства, але має і взаємовплив. Так, підприємство, виходячи з ставок оподаткування різних товарів або операцій господарської діяльності та з метою оптимізації податкових платежів, може визначити виробництво тих товарів, надання послуг а бо виконання робіт, які дозволяють оптимізувати сплату податкових платежів. Наприклад, підприємство виробляє ті товари, які продаються на експорт (ставка податку на додану вартість при експорті дорівнює нулю), пільги при виробництві товарів дитячого асортименту та інше.

Також потрібно враховувати, що підприємство може оптимізувати свою податкову політику за рахунок обрання більш приємної організаційно-правовою структури. Наприклад, може перейти на спрощену систему оподаткування, коли визначаються ставки оподаткування і при цьому визначатись стосовно сплати ПДВ (ставка єдиного податку відповідно 6 або 10 %). Тобто у підприємства є більш широкі можливості маневрування при визначенні своєї податкової політики в цілому, і, в тому числі, в майбутньому.

В цілому планування податкових платежів підприємства відрізняється від планування інших напрямків фінансово-господарської діяльності.

При виборі методу розрахунку податкового платежу не має значення вид податку, об'єкт оподаткування та інше. Головним є мета розробки податкової політики підприємства – мінімізація податкового платежу і в цілому оптимізація загальної суми сплачених податкових платежів. Але при цьому потрібно щоб тактична та стратегічна цілі були спрямованими в одному напрямку. Наприклад, тактична мета зменшення будь-якого податку в короткостроковому періоді з порушенням діючого законодавства, може при досягненні стратегічної мети принести підприємству зайві втрати ресурсів.

При розробці стратегічної мети та плану податкових платежів потрібно залучати фахівців, які не тільки є спеціалістами в податковій політиці. Можливо користування послугами економістів, бухгалтерів, менеджерів з економічних питань тощо. При цьому важливе значення має первинна освіта, яку отримав фахівець, його кваліфікація, досвід роботи з економічних проблемах та інше.

Ступінь технічної озброєності підприємства та робочого місця робітника, який займається розрахунком плану податкових платежів на майбутній період. Особливо це має значення при застосуванні багатоваріантного методу розробки плану, коли розраховується декілька варіантів плану з метою в подальшому їх порівняння та прийняття найбільш ефективного.

При розробці плану податкових платежів обов'язково потрібно враховувати ризик податкових платежів для підприємства. По кожному виду податкового платежу планується відхилення від планових завдань на 2–3 пункти з урахуванням дії того чи іншого чинника і головним чинником при цьому залишається нестабільність діючого податкового законодавства, ймовірність зміни з боку держави ставок оподаткування та інше.

Велике значення при плануванні податкових платежів належить інформаційній базі. Інформація для внутрішніх користувачів підприємства повинна бути найбільш повною й об'єднувати як офіційну інформацію, так і ту, яка є комерційною таємницею. Отримання такої широкої по обсягу інформаційної бази пов'язане з тим, що необхідно приймати відповідні рішення по різних питаннях проведення податкової політики, а з іншого боку потрібно мати досить об'єктивну уяву про перспективу розвитку підприємництва, напрямки та стратегії дії в подальшому, а також визначити можливий ризик та заходи запобігання його негативних наслідків. Особливе значення при цьому має система внутрішнього обліку на підприємстві.

Інформаційна база має велике значення для ефективності прийняття відповідного рішення. Тому ця інформація повинна відповідати визначеним вимогам. До головних з них відносяться:

- корисність, тобто наскільки отримана інформація впливає на прийняття відповідних рішень, наскільки вона є корисною для розробки та визначення податкової стратегії підприємства в цілому. Крім того вона повинна використовуватись як для розробки внутрішніх, так і поточних планів та розробок;

- обсяг інформації, тобто вона повинна мати завершений характер, в повному обсязі характеризувати різні аспекти діяльності підприємства. Показники, які отримує підприємство, повинні задовольняти потреби для проведення всебічного аналізу та плануванню їх;

- фактичність. Інформація повинна відображати реальний стан діяльності підприємства, характеризувати не тільки внутрішнє економічне середовище, але й зовнішнє середовище, включаючи правові аспекти, законодавчу базу, різні екологічні чинники, які впливають, або можуть вплинути на діяльність підприємства;

- динамізм. Інформація повинна відображати стан справ на конкретний час, причому це стосується як минулого часу, так й сучасного та майбутнього. При цьому треба мати на увазі характер інформаційних потоків та строки їх отримання. В цій вимозі важливе значення має оперативність отримання інформації. Чим менший час

її проходження від миті здійснення будь-якої події до періоду отримання її податковим менеджером або керівництвом підприємства, тим більш ефективне рішення може бути прийнято. Крім того інформація повинна постійно оновлюватись й доповнюватись;

– ефективність. Отримання інформації не повинно бути дорожчим, ніж корисність від її отримання при підготовці та прийнятті рішення.

У цілому інформаційна база складається з законів та інших нормативних актів, які приймаються Верховною Радою, Президентом, Кабінетом Міністрів України, міністерствами та відомствами, місцевими органами самоврядування, різних нормативних документів та рекомендацій, показників діяльності підприємства та планових орієнтирів його стратегічного розвитку.

Інформаційна база податкової системи необхідна для проведення аналізу сплати податкових платежів та визначення чинників, які впливали на їх розмір. Податковий аналіз є необхідною умовою проведення планування податкових платежів на майбутній період. Він виконує наступні функції:

– вивчення. Сутність цієї функції полягає в тому, що в процесі проведення аналізу вивчається характер дії економічних законів, здійснюється встановлення тенденцій економічних явищ та процесів в конкретних умовах діяльності підприємства. Виконання цієї функції також передбачає вивчення причин відхилень, які можуть зустрічатися в практичній діяльності підприємства. Так, наприклад, збільшення розмірів заробітної плати робітників підприємства приводить до збільшення фонду оплати праці в цілому по підприємству, при цьому збільшуються відрахування в різні позабюджетні фонди. Але дія цього чинника дуже суттєво залежить від податкової політики держави (наприклад надання пільг окремим категоріям робітників або підприємств).

– оцінка. Податковий аналіз повинен проводити оцінку результатів діяльності підприємства по виконанню плану податкових платежів, визначенню тенденцій змін, причин та факторний зв'язок між різними показниками та напрямками діяльності;

– визначення резервів. В процесі виконання цієї функції проводиться не тільки визначення та знаходження резервів зменшення сум сплачених податків, а також здійснюється розробка планів заходів по досягненню цього завдання та використання цих резервів.

Таким чином можна сказати, що податковий аналіз являє собою систему особистих знань, пов'язаних з дослідженнями тенденцій господарчого розвитку, науковим обґрунтуванням планів, прийняттям управлінських рішень, контролем за їх виконанням, оцінкою досягнутих результатів та пошуком резервів підвищення ефективності діючої податкової політики підприємства.

Виділяють декілька рівнів планування податкових платежів підприємства.

На першому рівні визначається загальна податкова стратегія на майбутній період. В умовах України це може бути період від одного до трьох років. Ця стратегія базується та повинна бути мати той напрямок, який має економічна та її складова фінансова стратегія. Головним завданням цієї стратегії є отримання прибутку за рахунок зменшення валових витрат підприємства і оптимізації податкових платежів. Особлива увага повинна приділятися можливостям використання податкових пільг по різних податкових платежах (наприклад, пільги при наданні освітянських послуг при наявності відповідних ліцензій; підприємствам, в яких працюють ветерани, при здійсненні благодійної діяльності та інше). Також необхідно використовувати взаємозв'язок податкової стратегії та інших економічних стратегій – зовнішньоекономічної діяльності, стимулювання праці, зменшення трансакційних та загальних витрат та інше.

Розробка податкової стратегії на цьому рівні передбачає визначення загального строку дії стратегії, визначення всіх або більшості чинників, які впливають на розмір сплати податкових платежів, визначення стратегічних цілей податкової політики. Головною частиною цього етапу є розрахунок розміру окремих податкових платежів на майбутній період. При цьому всі податкові платежі умовно поділяються на відносно постійні (які носять відносно постійний характер і їх можна визначити більш точно – наприклад, плата за землю, податок на майно, ПДВ та інші) та змінні (які залежать від багатьох чинників і їх прогнозування носить не постійний характер – наприклад, податок на прибуток, мито, акцизний збір та інші).

Після визначення розміру податкових платежів здійснюється розробка заходів по досягненню податкової стратегії підприємства. Завершується перший рівень визначенням ефективності розробленої податкової політики підприємства за різними показниками. Особлива увага приділяється наслідкам проведення податкової політики та досягнення визначеної мети.

На другому рівні здійснюється поточне планування податкових платежів на період від одного місяця до одного року. Цей рівень є складовою частиною першого рівня, доповнює та уточнює його, деталізує окремі заходи. Особлива увага на цьому рівні повинна приділятися моніторингу діючої законодавчої бази, оперативне врахування цих змін у податкових законах, які відбуваються. На цьому етапі також можливо визначення різних змін та внесення коректив в економічну та фінансову стратегію на підставі зміни напрямків діяльності підприємства, диверсифікації їх та інше. Уточнення поточного податкового плану може передбачати не тільки зміни в загальній податковій стратегії, а і по окремих податкових платежах. На цьому етапі також можливо здійснення уточнення строків сплати податкових платежів та інше, а також здійснюється визначення ефективності податкової політики підприємства та поточного планування.

На третьому рівні здійснюється оперативне планування на період від одного дня до одного місяця. На цьому етапі здійснюється розробка короткострокової податкової політики та оперативне реагування на різні чинники, які при цьому виникають, в тому числі і так звані форс-мажорні.

Висновки. За своєю сутністю планування є частиною загального менеджменту підприємства. Його роль та значення підвищуються в умовах ринкової економіки, особливо його необхідність підвищується в період кризових ситуацій. Планування податкових платежів на рівні підприємства визначає напрямки подальшої діяльності його в майбутньому і дозволяє розрахувати загальну економічну та фінансову стратегію, зменшити витрати та підвищити рівень прибутковості підприємства.

Література

1. Крисоватий А.І., Кізім А.Я. Податковий менеджмент. Навч. посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 304 с.
2. Тимченко О.М. Податковий менеджмент. Навч.-метод. посібник. – К., 2001. – 150 с.
3. Рева Т.М. Податковий менеджмент. – К.: Центр навч. л-ри, 2003. – 282 с.

УДК 65.050.9

О. М. ЛЯШЕНКО, Є. І. ОВЧАРЕНКО, Н. В. ПРУС
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

ПРОСТІР ПЛАНУВАННЯ ЩОДО ЦІЛЕЙ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Визначено змістовні характеристики цілей економічної безпеки підприємства. Наведено розуміння економічної безпеки підприємства. Розглянуто простір планування щодо цілей управління економічною безпекою підприємства. Проаналізовані підходи до планування цілей управління економічною безпекою підприємства. Встановлено, що сутність таких підходів та формат їх використання є дилемними.

The main characteristics of goals of economic security of enterprise are specified. Understanding of economic security of enterprises is proposed. Space of planning concerning the goals of management of economic security of an enterprise is considered. Approaches to planning of goals of management of enterprise economic security are analyzed. It is set that essence of such approaches and format of their use is a dilemma.

Постановка проблеми. Безпека є однією з найважливіших умов функціонування підприємств. Найбільш популярними сьогодні є дослідження економічної безпеки підприємства. Однак, незважаючи на актуальність та популярність таких досліджень, деякі питання щодо змісту управління економічною безпекою підприємства перебувають в неузгодженому стані, зокрема це стосується питань планування. Будь-яка наука потребує єдності форми та змісту, не є винятком й наука управління економічною безпекою, тому, перш за все, досягнення цілей управління економічною безпекою підприємства створення чіткої та логічної концепції простору планування таких цілей.

Залишаючи поза увагою питання щодо чіткості розуміння цілей власне сутності економічної безпеки підприємства, слід зазначити, що плутанина, породжена відсутністю такої чіткості, з одного боку, є наслідком недостатньої розвиненості теоретичного підґрунтя економічної безпеки підприємства, а з іншого – може бути додатковою загрозою для менеджерів підприємства. Отже, з'ясування характеристик цілей економічної безпеки підприємства є достатньо складним, неоднозначним та, на жаль, недостатньо вивченим питанням, яке потребує детального розгляду.

Аналіз останніх досліджень показав, що питання економічної безпеки постійно перебувають у центрі уваги науковців, але в більшості випадків вони досліджують лише окремі питання проблеми, пов'язані, насамперед, із формуванням базових засад забезпечення економічної безпеки, визначенням системи економічних інтересів і пріоритетів розвитку. Уривчастими слід визнати дослідження щодо управління економічною безпекою підприємств. Серед авторів, праці яких присвячені зазначеним питанням, слід назвати таких дослідників, як Л. Абалкін [1], А.І. Барановський [2], М.А. Бендіков [3], І.Ф. Білько [4], О.Г. Білорус [5], Н.Й. Реверчук [6], М.М. Єрмошенко [7], В. Забродський [8], Б.С. Кваснюк [9], Д. Ковальов [10], Г.В. Козаченко [11], В.М. Геєць [12], В.П. Мартинюк [13], В.І. Мунтян [14], Є.А. Олейников [15] та ін. Проте практично ніхто ще не переймався питаннями простору планування щодо цілей економічної безпеки підприємства.

Формулювання цілей статті лежить у площині визначення сутнісних характеристик простору планування щодо цілей економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. Визначимось термінологічно. Перш за все, щодо планування, яке належить до сфери людської діяльності. Найбільш коротко планування можна визначити як сукупність методів і прийомів, що дозволяють створити систему показників або послідовність дій до початку використання цих показників або до початку дій. Більш конкретизовано в сучасній науці під плануванням розуміється навмисна спроба здійснити вплив, керувати розмахом, швидкістю і наслідками змін [16].

Під економічною безпекою пропонується розуміти міру економічної свободи підприємства, бажаний стан якої досягається в результаті здійснення керованого процесу її забезпечення, перебіг котрого передбачає протистояння загрозам шляхом взаємоузгодження інтересів, носіями яких є представники як зовнішнього, так і внут-